

Bárdos Judit

Másképpen érdekes

Így filmeztünk 4. A hetvenes és a nyolcvanas évek

MMA Kiadó, 352 oldal, 5600 Ft

Szekfü András „Így filmeztünk” című interjúkötet-sorozatának mind a három részéről írtam már ebben a kritikai rovatban. Akit érdekel a magyar film és a közelmúlt magyar történelme, az nem tudja letenni ezeket a könyveket. De ez a mostani másképpen érdekes. Ez már a hetvenes-nyolcvanas évek magyar filmjéről szól, azokról a rendezőkről, akik 1944 és 1955 között születtek, és közülük is azokról, akik – bár nagyon különböző filmvilágokat teremtenek – mégis egy csoportba tartozónak tekinthetők: az új érzékenységet, a neoavantgárdot, a kísérleti filmet képviselik. (Várhatóan készül majd ötödik kötet is, a más törekvéseket megvalósítókról.) Ezért már nem az a tét, hogy a filmszakma vezetőit, kultúrpolitikusokat is meg kell kérdezni ahhoz, hogy teljes kép bontakozzék ki arról, mit lehetett megcsinálni és melyek voltak a fő tendenciák, mi volt a tétje egy-egy film elkészültének, mint az ötvenes, hatvanas években.

Természetesen voltak betiltott filmek (Bódy Gábor, Jeles András), peremre szorított alkotók (Erdély Miklós), és műfajok: a rövidfilm, az animációs film (Háy Ágnes), a dokumentumfilm bizonyos típusai, a kísérleti film (Szirtes András) és Forgács Péter amatőrfilmekből, archív videókból összeállított művei, melyek kiinduló ötletét Bódy Gábor és Tímár Péter *Privát történelem* című filmje adta. De a politika szerepe már nem volt annyira meghatározó, ezért nincs az interjúalanyok között politikus, szakmai vezető, vagy forgalmazó. Különböző szellemiségű, műfajú és stílusú életművek jöttek létre, sőt, különböző stílusú filmek születtek egy életművön belül is. Gondoljunk például Fekete Ibolya *Bolse vitájának* a jelenről adott képére és *Anyám és más futóbolondok a családból* történelmi panorámájára, Jeles András *Kis Valentinójára* és Madách-átiratára (*Angyali üdvözet*). Vagy Enyedi Ildikó mágikus történeteire (*Az én XX. századom*, *Simon mágus*, *Testről és lélekről*), irodalmi adaptációnak is nevezhető *A feleségem története*, és a *Terápia* televíziós sorozatra!

A tíz kameravégre kapott interjúalanyban, filmrendezőben (Enyedi Ildikó, Fekete Ibolya, Forgács Péter, Háy Ágnes, Jeles András, Kardos Sándor, Müller Péter Sziámi, Rák József, Szirtes András, Tímár Péter) a sokszínűség mellett a szellemi műhelyek közösek. Mindannyian a Balázs Béla Stúdióba jártak, és sokan közülük az ELTE Amatőrfilm Klubba, az Egyetemi

Színpadra, az ELTE Filmtudományi Diákkörbe (ez utóbbiakba én is, így vannak közös személyes élményeink.) A szerző e műhelyek emlékének ajánlja a könyvet.

Nagyon különböző viszont a személyes viszony az átéltekhez, a lelki beállítódás. Enyedi Ildikó arra emlékezik, hogy bár Fábri Zoltánnal konfliktusai voltak a főiskolán, mégis elismeri, hogy „fantasztikus művész, klassz ember” volt. Jeles András és Kardos Sándor ugyanazokat az élményeket élték át, volt egy időszak, amelyben több filmet készítettek együtt, (Jeles volt a rendező, Kardos az operatőr), és mégis, mintha két különböző élményvilágról olvasnánk. Kardos felülemelkedve, könnyedén, humorral beszél ugyanarról, amiről Jeles keserűen. Jeles András arra emlékezik, hogy tőle semmit sem fogadott el a szakma. Szekfü korrekt módon szembesíti kritikusi és fesztiváldíjaival, a Filmvilágnak az *Angyali üdvözletről* szóló különszámával. Ő ezekre nem emlékszik.

Szekfü András a tőle megszokott alapossággal minden interjúalanytól megkérdezi, milyen társadalmi és kulturális környezetből jön (ez sokszor nagyon érdekes adalékokat hoz a felszínre a történelemről, a háborús évekről), milyen volt a szellemi indíttatása (van, aki a képzőművészet, van, aki az elmélet, a filozófia, vagy a nyelvészet felől érkezett), és minden film kontextusáról feltár mindent. Személyes érintettsége életszerűvé, oldottá, olvasmányossá teszi az interjúkat.